

Reader response to translated fantasy literature

A case study of the Polish renditions of Terry Pratchett's *The Wee Free Men*

Summary

The main aim of the present work is to explore the possibility of adding the voice of readers to the discussion of translation reception as well as to identify the factors which affect reader response. The point of departure is the reception in the Polish fantasy fandom of Terry Pratchett's *The Wee Free Men* (2003) in its two translations: *Wolni Ciutludzie* by Dorota Malinowska-Grupińska (2005) and *Wolni Ciut Ludzie* by Piotr W. Cholewa (2010). The first rendition met with considerable criticism from *Discworld* fans, motivated primarily by their unfulfilled expectations of the text. Studies of fandom conducted so far (Gutfeld 2008, 2013, 2018, 2022; Gutfeld et al. 2013) identified characteristics of fans as readers of translations such as high value ascribed to the original, connected with a strong preference for maximally faithful renditions and foreignising translation techniques, as well as appreciation for translator's paratexts. The research presented here broadens the perspective provided by the studies of fandom to all readers of fantasy, and of popular literature in general. Such change of perspective is relevant as fantasy narrations now constitute a significant part of mainstream popular culture (Kaczor 2017, Pindel 2019).

The thesis includes five chapters. The first two provide a background for the research studies, including information on children's and fantasy literature translations in Poland and their reception, as well as an analysis of the Polish renditions *The Wee Free Men* in terms of the translation techniques used and their assessment by fans and professional readers. The following two chapters describe two studies of reader response and translation preferences, as well as their results. The final chapter contains conclusions.

As *The Wee Free Men* is both a fantasy and a children's novel, Chapter One contains an overview of traditions and norms relevant to the translations of these genres in Poland, with examples illustrating various aspects of their development and reception. Norms and tendencies in both genres are identified and juxtaposed to demonstrate the factors which could have affected the translators' decisions. Fantasy fans are also discussed as a reading audience with an active interest in translation and crystallised views on their preferred translation solutions, which have shaped the reception of the novel.

The differences between the two Polish renditions of the novel are presented in Chapter Two from several perspectives. The chapter begins with a translational analysis of the main translation problems posed by the original text and the solutions applied by the translators. The translator's image of the

projected readers is identified as the main point of difference between the two versions. The first translation follows traditional norms in translations for children, such as the focus on the ease of reading and the preference for domesticating translation techniques, as well as including some additions and omissions which can be perceived as adaptation rather than translation. The second translation in turn reflects the translator's usual practices applied to other *Discworld* novels. The chapter also presents an overview of fan reactions to the two translations available online, as well as the opinions on the translations gathered from several professional readers. The role of readers' expectations is identified as the main factor shaping their reactions to translations of the novel.

In the third chapter, Study 1 is presented. It consisted of a reader response experiment whose main aim was to explore the effects of the differences between the Polish translations on the readers' perception of the texts and to identify factors which affect text reception. To this end, a large sample of participants were asked to read an excerpt from the novel, either from the original or one of the two translations, and then to answer a series of questions on their perception of the text and the characters in it. As the respondents each read only one excerpt and were not informed of its source, their reactions can be considered more objective than the fan reactions discussed in the previous chapter. The differences between the readers' reactions to the original and the translations were also investigated, and the main criteria used by readers for text assessment in terms of their perception of text quality, opinion of dialectal stylisation, interest in the text, and its suitability for young readers were identified.

Chapter Four presents Study 2, whose aim was to examine Polish readers' preferences regarding several translation problems reflecting the main points of criticism of the Polish renditions of *The Wee Free Men*. In the study, the participants filled in a questionnaire where they selected their preferred solutions in eight scenarios involving selected aspects of the treatment of neologisms, dialectal stylisation, and fictional characters' names in translation. The problem of translating names was considered with reference to translations for children and adults.

The final chapter brings together the findings from the two studies and other information collected about the reception of *The Wee Free Men* and its Polish translations to form conclusions about the factors taken into consideration by readers when assessing texts and about the expectancy norms regarding translation. In the last part of the chapter, limitations and considerations for further research are discussed.

Reakcja czytelnicza jako instrument badania przekładów literatury fantasy
Studium przypadku polskich przekładów *The Wee Free Men* Terry'ego Pratchetta

Streszczenie

Głównym celem niniejszej pracy było zbadanie możliwości dodania głosu czytelników do dyskusji nad recepcją tłumaczeń oraz czynników, które mają wpływ na rezonans czytelniczy. Punktem wyjścia do badań była recepcja w polskim fandomie fantasy powieści Terry'ego Pratchetta *The Wee Free Men* (2003) oraz jej dwóch tłumaczeń, wykonanych przez Dorotę Malinowską-Grupińską (*Wolni Ciutludzie*, 2005) oraz Piotra W. Cholewę (*Wolni Ciut Ludzie* 2010). Pierwszy przekład spotkał się ze znaczną krytyką ze strony fanów serii *Świat Dysku*, motywowaną głównie przez ich niespełnione oczekiwania co do tekstu. Dotychczasowe badania nad fandomem (Gutfeld 2008, 2013, 2018, 2022; Gutfeld et al. 2013) wyróżniły cechy charakterystyczne fanów jako czytelników tłumaczeń takie jak wysoka ranga przypisywana oryginałom, połączona z wyraźną preferencją dla maksymalnie wiernych tłumaczeń i egzotyzujących technik tłumaczeniowych, jak również upodobanie dla paratekstów tłumacza. Badania przedstawione w niniejszej pracy rozszerzają perspektywę studiów fandomu na wszystkich czytelników fantasy i literatury popularnej w ogóle. Taka zmiana perspektywy jest istotna, gdyż narracje fantasy stanowią obecnie znaczącą część kultury popularnej głównego nurtu (Kaczor 2017, Pindel 2019).

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. Pierwsze dwa przedstawiają tło dla przeprowadzonych badań, na które składają się informacje o tłumaczeniach literatury dziecięcej i fantasy w Polsce i ich odbiorze, jak również analiza przekładów powieści *The Wee Free Men* pod względem zastosowanych technik tłumaczeniowych oraz ich oceny przez fanów i profesjonalnych czytelników. Kolejne dwa rozdziały opisują dwa badania rezonansu czytelniczego i preferencji czytelniczych wraz z ich wynikami. Ostatni rozdział zawiera konkluzje.

Ponieważ *The Wee Free Men* jest powieścią fantasy oraz powieścią dla dzieci, w rozdziale pierwszym przedstawiono przegląd tradycji i norm właściwych dla przekładów tych gatunków w Polsce wraz z przykładami ilustrującymi różne aspekty ich rozwoju i recepcji. Normy i tendencje obecne w obu gatunkach zostały zidentyfikowane i zestawione w celu zaprezentowania czynników, które mogły wpłynąć na decyzje tłumaczy. Rozdział omawia też fanów literatury fantasy jako grono odbiorców aktywnie zainteresowanych przekładem i posiadających wyraźne opinie na temat preferowanych rozwiązań przekładowych, które wpłynęły na recepcję powieści.

Różnice między polskimi przekładami powieści zostały przedstawione w rozdziale drugim z kilku perspektyw. Rozdział rozpoczyna analiza translatoryczna, uwzględniająca główne problemy przekładowe zawarte w oryginale i ich rozwiązania zastosowane przez tłumaczy. Głównym obszarem

różnicy między przekładami jest obraz projektowanych czytelników przekładu. Pierwsze tłumaczenie kieruje się tradycyjnymi normami stosowanymi w tłumaczeniach dla dzieci, takimi jak skupienie na łatwości czytania i preferowanie udomawiających technik przekładowych. Tekst zawiera również dodatki i opuszczenia, które mogą być postrzegane jako adaptacja, a nie tłumaczenie. Drugie tłumaczenie z kolei odzwierciedla rozwiązania stosowane zwykle przez tłumacza w przekładach innych powieści w serii *Świat Dysku*. Rozdział zawiera też przegląd dostępnych w internecie reakcji fanów na obydwie przekłady, jak również opinie o przekładach zebrane od czytelników profesjonalnych. Oczekiwania czytelników są wyróżnione jako główny czynnik kształtujący ich reakcje na przekład.

Trzeci rozdział przedstawia pierwsze z dwóch badań. Przeprowadzono eksperyment badający reakcje czytelnicze, którego głównym celem było zbadanie wpływu różnic między polskimi przekładami na postrzeganie tekstu przez czytelników oraz wyróżnienie czynników wpływających na odbiór czytelniczy. W tym celu duża grupa respondentów została poproszona o przeczytanie fragmentu powieści w języku oryginału lub w jednym z dwóch przekładów, a następnie o odpowiedź na serię pytań dotyczących ich postrzegania tekstu i przedstawionych w nim postaci. Respondentom nie udzielono informacji o źródle tekstu i każdy przeczytał tylko jedną jego wersję, ich reakcje mogą więc być postrzegane jako bardziej obiektywne niż reakcje fanów omówione w poprzednim rozdziale. Różnice między reakcjami czytelników na oryginał i każde z tłumaczeń były również zbadane. Zidentyfikowano główne kryteria używane przez czytelników przy ocenie tekstów pod kątem jakości tekstu, opinii o stylizacji dialektalnej, zainteresowania tekstem oraz odpowiedniości tekstu dla młodych czytelników.

Rozdział czwarty omawia drugie badanie, którego celem było zbadanie preferencji polskich czytelników co do kilku problemów tłumaczeniowych odzwierciedlających główne wątki krytyki polskich tłumaczeń *The Wee Free Men* przez fanów. Uczestnicy badania wypełnili kwestionariusz, w którym wskazali preferowane rozwiązania w ośmiu sytuacjach ilustrujących wybrane aspekty przekładu neologizmów, stylizacji dialektalnej oraz imion i nazwisk fikcyjnych bohaterów. W przypadku przekładu imion i nazwisk, zbadano oczekiwania respondentów dotyczące tłumaczeń dla dzieci i dla ogółu czytelników.

Ostatni rozdział zbiera wyniki dwóch przeprowadzonych badań oraz inne informacje o recepcji powieści *The Wee Free Men* i jej polskich tłumaczeń w celu sformułowania wniosków o czynnikach branych pod uwagę przez czytelników przy ocenie tłumaczonych tekstów oraz ich oczekiwaniach. Końcowa część rozdziału zawiera opis ograniczeń niniejszych badań oraz uwagi co do możliwych przyszłych badań.